

Petra Hanáková v rozhovore s Janou Geržovou

„Pojem ,archív‘ sa dnes v digitálnych či databázových súvislostiach chápe dosť odlišne, ako ho vnímala vaša a ešte i moja generácia.“

Jana Geržová: V procese príprav projektu *Secondary Archive* vás ako kurátorku moderného a súčasného umenia Slovenskej národnej galérie oslovili, aby ste predložili svoje nominácie. Jedno z kľúčových hesiel projektu sa viaže na deklarovanú potrebu „prerozprávať históriu žien prostredníctvom rodovej optiky“. Zohľadňovali ste ho pri vašom výbere?

Petra Hanáková: Úprimne povedané, až tak zodpovedne som sa svojim výberom „metodologicky“ nezaoberala. Moje tipy možno rodovú optiku a priori nezohľadňovali. „Posunula“ som prosto autorky, ktoré považujem za „komplexne“ kvalitné a konzistentné, a samozrejme len tie, ktoré poznám, takže z najmladšej generácie (s ktorou, keďže účinkuje prevažne na sociálnych sieťach, sa už mívam) som (zodpovedne radšej) „nevyberala“. Z mojich desiatich favoritiek sa „uchytilo“ sedem.

Jana Geržová: Keďže ide o formát archívu, dalo by sa predpokladať, že prioritou bude postupovať chronologicky, od minulosti k súčasnosti. Bol pre vás definitívny zoznam s dominanciou najmladšej generácie umelkýň prekvapením?

Petra Hanáková: Podľa toho, čo si z textov k „archívnemu obratu“ občas prečítam, je mi zrejmé, že pojem „archív“ sa dnes v digitálnych či databázových súvislostiach chápe dosť odlišne, ako ho vnímala vaša a ešte i moja generácia. Pre človeka, ktorý žije vo facebookovej event-uálite, je „archívom“ akákoľvek udalosť, ktorá sa už udiala. Archív sa teda už zrejme nevníma tak „archeologicky“ či historicky ako v našich „analogových“ časoch. Ten „agizmus“ koncového výberu autoriek, ktorý aj mne výrazne bije do očí, zrejme predurčil tím autoriek, ktorý databázu skladal. Vznik/a/la z iniciatívy najmladšej generácie a je jej zrkadlom. Minulosť má pre ňu inú „hrúbku“ ako pre nás.

Jana Geržová: Slovensko reprezentuje 39 autoriek, ale vo výbere nie sú zahrnuté feministické umelkyne Anna Daučíková (1950) a Eva Filová (1968), ktoré zásadným spôsobom formovali povedomie o tom, že umenie nie je rodovo neutrálne. Z rozhovoru s Luciou Kvočákovou, ktorá bola koordinátorkou slovenskej časti projektu, vieme, že Anna Daučíková si nepriala byť súčasťou archívu a meno Evy Filovej sa medzi nominovanými vôbec neobjavilo. Pri absencii týchto dvoch osobností nevyvoláva zaradenie napr. Květy Fulierovovej (1933) elementárnu otázku, aké boli kritériá výberu?

Zuzana Svatik: *Don't forget who's your daddy*, 2020, keramika. Dostupné na <https://secondaryarchive.org/artists/zuzana-svatik/>

Petra Hanáková: Prečo sa Anča Daučíková nechcela zúčastniť, to je otázka na ňu. Ale sčasti jej rozumiem. Nárazový úspech, ktorý zažíva v posledných dvoch-troch rokoch, už zrejme pociťuje ako istý diskomfort a jednoducho nechce „byť všade“. S Evou Filovou to ja mám tak, že jej feministickú vizuálnu tvorbu rešpektujem, ale v mojom výbere nebola, keďže v ňom boli autorky iné. („Zadanie“ bolo vybrať len zopár mien.) Eva je určite jednou z najoriginálnejších autoriek na našej vizuálnej scéne. Ako „praktická výtvarníčka“ je však trochu jednostrunná. Veľmi zaujímavá je však Filová, „ako celok“ vrátane jej písania, textov esejistických a filmologických, tiež kurátorských a pedagogických aktivít vo filme. Ak by sme však mali otvoriť prax výtvarného umenia – keďže tu už figuruje napr. Kristína Országhová, ktorá mi z výberu, inak sústredeného na „umelkyne“, dosť „trčí“, potom by veru naozaj bolo treba „sedimentovať“ hlbšie, a teda pokrývať ten kurátorský či kritický impulz už aj v starších generáciách. Lebo inak nám z tej databázy vychádza taký generačný „kamarátšaft“, čo je dnes možno tiež už legitímna stratégia, ale predsa len trochu pochybná. Mne osobne tam určite chýba Dorota Sadovská, možno aj Ľuba Sajkalová. Keď som si, najprv zbežne, prebehla zoznam „našich“ mien, možno desať autoriek som vôbec nepoznala. Čo je, samozrejme, sčasti môj problém, keďže „contemporaneitu“ už prosto nestíham sledovať. Ale máte pravdu, je tu silná disproporcía a iste užitočnejšie by bolo „prihodiť“ zopár starších, najstarších osobností a trochu počkať s tými mláďatami. Nepatričný „úspech“ (či sebavedomie?) môže mladému človeku aj uškodiť a scénu či jej obraz zdeformovať. Vidíme to pekne v pop-music. Na druhej strane, na tej novej webovej stránke sa mi celkom páči, že nie je tak „fúzato“ kunsthistorická a každý profil je nakolážovaný trochu inak – zrejme i odlišnou zaangažovanosťou zúčastnených. Určite je fajn, že takúto databázu (naozaj asi skôr „databázu“ ako „archív“) máme a môžeme si ju tu pekne pokritizovať. Ved' nielen v prírode, ale aj vo „svete umenia“ sa cení diverzita. A ohľadom Fulierovej: vidím, že nie som jediná, kto má na ňu slabosť. Kveta sa do tohto kvázi-konceptualistického okruhu „zviesla“ s Kollerom. A chápem, že vás dráždi jej „stredoprúd“. Ale niekedy je prosto čaro osobnosti viac ako UmeNIE.

Jana Geržová: Keďže v projekte sa opakovane zdôrazňuje rodová optika, istým prekvapením pre mňa bolo, že názory umelkýň na feminizmus sa pohybujú v širokej škále od vedomej angažovanosti cez neutrálnu pozíciu až po vyslovené antifeministické postoje, ktoré sa, paradoxne, častejšie objavovali medzi autorkami strednej a najmladšej generácie.

„Ako umelkyňa sa hlásim k feminizmu. Moje prijímacie skúšky na strednú aj vysokú školu na Slovensku sprevádzal sexizmus. Bolo mi jasne povedané, že zaberám miesto mužovi, pretože ja skončím ako každá žena s deťmi v domácnosti, presne povedané pri „sporáku“ (Tamara Moyzes, nar. 1975). „Pre mňa je jedným z najdôležitejších bojov súčasnosti boj žien a v ňom zároveň nachádzam základ pre všetko svoje konanie, ako aj umeleckú tvorbu. Tento boj však nie je bojom jednotlivca či jednotlivkyň. Je bojom proti systému, ktorý vytvoril podmienky pre utláčanie žien a iných skupín spoločnosti“ (Kristína Országhová, nar. 1992). „Feminizmus je jednoducho výrazom toho, že existujú konkrétne problémy v spôsobe fungovania našej spoločnosti. Byť feministkou pre mňa znamená nebáť sa na tieto problémy poukazovať a riešiť ich“ (Zuzana Svatik, nar. 1993). „Tak ako sa nevyjadrujem naratívne a za politické považujem širokú škálu nie nevyhnutne hlasno prítomnú v strede námestia, tak vnímam aj svoju osobnú nemanifestatívnu pozíciu v spektre feminizmu. Som za úplnú, vše-inkluzívnu slobodu sebaurčenia“ (Denisa Lehocká, nar. 1971). „Hlboko si uvedomujem, že možnosť nepociťovať svoje Ženstvo ako ťažkosť alebo prekážku mi je daná tým, že žijem život zdravej, bielej, európskej ženy v súčasnej socio-ekonomicko-politickej situácii, a pokorne uznávam, že moje osobné víťazstvo nad nerovnosťou/pocitom nerovnosti nie je žiadnym heroizmom, ale prácou odvedenou generáciami pred nami, na ktorú sa dívam s obdivom a vďačnosťou“ (Nikola Čemanová, nar. 1994). „Snažím sa vyhýbať výstavám typu ženy v umení alebo výstav s tzv. ženskou tematikou. Irituje ma toto vyčleňovanie. Nemôže byť nosné, jakého pohlaví je autor dila“ (Markéta Othová, nar. 1968). „Nebaví ma už neustále rozdeľovanie na muž a ženy, není snad jedno, kdo má co mezi nohama?“ (Viktorie Langer, nar. 1988).

Kvet Nguyen: z cyklu Reframing Possibilities, 2019 – 2020, fotografia

Markéta Othová: Babičkin opasok z letných šiat, 2018. Záber z rovnomennej výstavy, galéria Artmap, Praha. Foto: Martin Polák. Dostupné na <https://secondaryarchive.org/artists/marketa-othova/>

Nikola Čemanová: Palivo/Doslovne udržateľná móda, 2018 – 2019, drevo, kov, zvyškový textil. Dostupné na <https://secondaryarchive.org/artists/nikola-cemanova/>

Aký obraz o akceptácii feminizmu na Slovensku a v Česku, respektíve o jeho dynamike vo vzťahu k jednotlivým generačným vrstvám, sa dá zo získaného materiálu vyčítať?

Petra Hanáková: Nevieť v tomto patchworku cudzích odpovedí celkom identifikovať vašu otázku na mňa, ale ak smerujete aj k tomu, či JA som feministka, tak poviem: isteže áno. Ale aká alebo nakoľko fundamentálna, to vám tu asi nezadefinujem. Každopádne sa k feminizmu rada a „bez nátlaku“ priznám vo svojom vlastnom prostredí a verím, že je to aj z mojej práce zrejme. Či by som sa však ako feministka „definovala“ aj niekde pri bare v tretej cenovej, to som si nie istá... Z odpovedí/citácií, ktoré vyberáte, mám však skôr opačný dojem: že feminizmus rezonuje skôr a s väčším porozumením práve v najmladšej generácii (jedna odpoveď je tam priam „sufražetistická“). Ale zas aj celkom rozumiem, prečo je pre niekoho „feminizmus“ škatuľka skôr omínavá. V niektorých situáciách je možno aj zbytočné s ním „otravovať“ (kádrovať?), pretože sa, či už to autorky chcú, alebo nechcú, dnes už rozumie automaticky. Skúsme sa možno viac a hlbšie pýtať, o čom tie veci sú, a nie sa neustále a často neproduktívne prekárať, či *sú*, alebo nie *sú* (post)feministické. Do aktuálnej debaty o feminizme (a jeho – napríklad aj – toxických vplyvoch, najmä v americkom akademickom prostredí) odporúčam texty a performatívne vystúpenia Camille Paglia. Napríklad jej knihu *Slobodné ženy, slobodní muži*, ktorá nedávno vyšla aj v českom preklade.

Mgr. Petra Hanáková, PhD., teoretička, kritička a kurátorka. Od roku 2008 je kurátorkou Zbierky iných médií v Slovenskej národnej galérii. Venuje sa teórii múzea, slovenskej filmovej a vizuálnej kultúre dvadsiateho a aktuálneho storočia a kurátorstvu výstav (napr.: *60/90, Slovak art for free, Nybůvitt* – v spolupráci s Alexandrou Kusou), ako aj mnohých projektov na pôde SNG. V roku 2010 bola kurátorkou výstavy *Holé baby. Necenzurované akty moderných majstrov*, ktorú pripravila v spolupráci s Janou Juráňovou, Janou Cvikovou a Evou Filovou. Je spoluautorkou knižného profilu o Pedroví Almodóvarovi, monografie *Paľo Bielik a slovenská filmová kultúra* (SFÚ, 2010) a publikácie o dejinách umeleckej prevádzky 90. rokov *Ženy-inštitúcie?* (2010). petra.hanakova@sng.sk